

Г. САМОЙЛЕНКО, О. САМОЙЛЕНКО

ЗНАНИЙ НАУКОВО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ОСЕРЕДОК У НІЖИНІ

Ніжинська вища школа нині відзначає 200 років від того дня, коли Олександр І 29 липня 1805 року підписав іменний указ «О заведенні в Нежині Гимназии высших наук князя Безбородко». З цього часу і веде свою славетну історію один із найвідоміших в Україні вищих навчальних закладів. І як би він не називався — Гімназія вищих наук (1820–1831), Фізико-математичний ліцей (1832–1840), Юридичний ліцей (1840–1875), Історико-філологічний інститут (1875–1920), Інститут народної освіти (1920–1933), Педагогічний інститут (1933–1998, з 1939 р. — імені М. Гоголя), Педагогічний університет (1998–2004) і, нарешті, університет класичного типу з 2004 р., — скільки б років тут не навчалися — це завжди був вищий навчальний заклад, тривалий час — єдиний на Лівобережній Україні.

Уже від самого початку свого існування Ніжинська вища школа визнається не тільки як відомий центр підготовки фахівців різних профілів, а й як потужний науковий осередок, знаний не лише в Україні та Росії, а й у багатьох країнах Європи.

З Ніжинською вищою школою пов'язана діяльність професорів В.Г. Кукольника — доктора права, філософії і вільних мистецтв, автора багатьох праць, навчальних книг з юридичних наук; І.С. Орлая — доктора медицини і хірургії, доктора філософії, магістра словесних наук, автора праць «Коротка історія про Карпато-Русів», «Про південно-західну Русію», досвідченого педагога, який дотримувався передових про-

світительських поглядів Песталоцці, був знайомий із І.П. Котляревським, листувався з німецьким письменником і мислителем І.В. Гете; К.-Г. Купфера — доктора математики, видавця «Математичного журналу», автора підручників «Геометричні задачі», «Алгебра»; А.А. Андржійовського — відомого ботаніка, дослідника флори Правобережної України, члена Французького зоологічного товариства; М.Х. Бунге — юриста, економіста, дійсного члена Петербурзької Академії наук (1890), ректора Київського університету; М.А. Тулова — теоретика й історика російської словесності; І.В. Лашнюкова — історика, автора праць з давньої історії України та Росії.

© САМОЙЛЕНКО Григорій Васильович. Доктор філологічних наук. Професор. Завідувач кафедри світової літератури та історії культури Ніжинського університету.

САМОЙЛЕНКО Олександр Григорович. Кандидат історичних наук. Доцент. Завідувач кафедри всесвітньої історії цієї ж установи (Ніжин). 2005.

У переліку цих імен хочеться назвати ще одне і згадати Пилипа Семеновича Морачевського, інспектора Юридичного ліцею, який в Ніжині підготував «Словарь малороссийского языка» на основі полтавської говірки. Саме тут учений вперше, ще до П. Куліша, здійснив переклад всіх книг Святого письма. Розпочинаючи цю працю, він керувався високими патріотичними почуттями — любов'ю до України та її народу. У листі до митрополита Санкт-Петербурзького і Новгородського Ісидора П. Морачевський стверджував, що на всіх мовах усно і писемно проповідується слово Боже, а в Малоросії, мовою якої говорить приблизно 12 мільйонів православних християн, немає своєї Євангелії. А тому просить протегувати видання Святого письма українською мовою.

Перекладача підтримали академіки О.Х. Востоков, А.В. Никитенко, І.І. Срезневський, які знали й цінували українську мову. Вони склали позитивний висновок і подали його президенту Академії наук. Але у зв'язку з цим перекладом у 1863 р. була зроблена сумнозвісна заява міністра внутрішніх справ Росії графа П. Валуєва: «Малороссийского языка не было, нет и никогда быть не может». Такий вирок затримав публікацію всіх книжок Святого письма, перекладених П.С. Морачевським упродовж 20 років, аж до початку ХХ ст.

Із відкриттям у 1875 р. Історико-філологічного інституту активно розвиваються слов'янські, класичні напрями науки, дослідження яких пов'язане з іменами відомих учених-філологів — академіків М.О. Лавровського, П.В. Нікітіна, М.Н. Сперанського, членів-кореспондентів Академії наук Р.Ф. Брандта, А.С. Будиловича, Г.А. Ільїнського, В.І. Резанова, професорів М.І. Соколова, І.І. Іванова, В.В. Качановського, К.Ф. Радченка, Є.В. Петухова та інших. Саме в період їх праці в Ніжині вони формуються як талановиті вчені, здобувають наукове визнання, ступені, звання.

У 70—90-х роках визначаються такі напрями в науці, як лінгвістична палеонтологія слов'ян (А.С. Будилович), слов'янська акцентологія (Р.Ф. Брандт), праслов'янська мова та її граматики (Г.А. Ільїнський), міжслов'янські літературні взаємини (М.Н. Сперанський). Із упевненістю можна говорити про формування Ніжинської слов'янської школи, представники якої, враховуючи напрацювання дослідників Санкт-Петербурга, Москви, Варшави, Києва, вносили в слов'янознавство багато оригінального, закладали основи нових наукових напрямів, що отримали високу оцінку вчених. Академік О.О. Шахматов назвав книгу Г.А. Ільїнського «Праславянская грамматика», видану в Ніжині у 1916 р., визначним явищем в галузі вивчення слов'янських мов, працею, яка узагальнила багаторічну роботу вчених, і рекомендував її відзначити академічною премією. Дуже високо оцінив розвідку А.С. Будиловича «Первобытные славяне в их языке, быте и понятиях по данным лексикальным» відомий вчений академік І.О. Бодуен де Куртене: «Твір Будиловича є великою, чудовою працею. Мало того, в жодній слов'янській літературі не було досі подібного творця, навіть у всесвітній науковій літературі».

Формування й утвердження будь-якої наукової школи залежить від того середовища, в якому вона функціонує. Директор інституту М.О. Лавровський, видатний учений-філолог, педагог, академік, зумів створити таку творчу ауру, яка стимулювала викладачів розкриватися, шукати нові напрями і виявляти себе в них як оригінальну особистість.

Без видавничої бази та власного наукового періодичного видання теж важко говорити про утвердження наукової школи. Протягом 45 років, починаючи з 1876, виходять «Известия Историко-филологического института князя Безбородко в Нежине», а також «Вестник славянства»,

який видавав професор В.В. Качановський. Ці наукові видання, де були опубліковані наукові дослідження ніжинців, поширювалися багатьма країнами Європи та Америки. Значення праць вчених ніжинської філологічної школи зі слов'янознавства, вітчизняного мовознавства та літературознавства величезне. І це доводить не тільки їх наукове визнання, а й те, що провідні ідеї науковців Ніжина знайшли подальший розвиток у працях випускників інституту, які стали відомими дослідниками.

Успішно розвивається в Ніжині і класична філологія. Серед учених особливу увагу привертають дослідження академіка П.В. Нікітіна (згодом — віце-президент Російської академії наук), праці якого, як сказано у привітанні Академії наук України Ніжинському педагогічному інституту, *«залишаються зразком наукової проникливості і строгості методу»*. Професори класичної філології, римської та грецької словесності Б.Ф. Бурзі, П.О. Андріанов, Й.В. Добіаш, А.А. Мартов, В.І. Петр, М.І. Мандес, Ф.В. Режабек та інші паралельно з мовознавчими та літературознавчими проблемами вивчали історію Сародавньої Греції й Риму, перекладали класичні твори вчених цих країн. Таким чином філологи сприяли розповсюдженню античних першоджерел, висвітленню культурологічних проблем та деяких сторінок історії стародавнього світу.

Для Ніжинської вищої школи характерним було те, що там відбувався процес активної взаємодії філології та історії, вивчення історико-філологічних проблем здійснювалось у типологічному напрямі. Чимало професорів і вихованців класичного, історичного та словесного відділів увійшли в історію вітчизняної науки як філологи-історики й історики-філологи.

Вагомий внесок у дослідження історії південних та західних слов'ян зробили філологи-славісти. Чехія, Моравія, Австрійська Сілезія, Болгарія, Сербія, Чорногорія, Ма-

кедонія, Польща та інші слов'янські держави, окремі періоди їхнього історичного розвитку були в центрі уваги професорів Р.Ф. Брандта, А.С. Будиловича, М.І. Соколова, М.Н. Сперанського, В.І. Резанова, Г.А. Ільїнського, які неодноразово бували у цих країнах, слухали лекції в університетах, вивчали архівні та бібліотечні фонди.

У зв'язку з відкриттям 1882 року історичного відділення та утворення у 1894 р. Історико-філологічного товариства і видання наукового періодичного *«Сборника Историко-филологического общества при институте князя Безбородко в Нежине»* активізується наукова робота в галузі історії. Серед істориків виділялися професори М.Я. Аристов, М.М. Бережков, В.Г. Ляскоронський, П.І. Люперсольський, В.К. Піскорський, І.Г. Турцевич, О.І. Покровський.

Вчених, які вивчали вітчизняну історію, цікавили різні проблеми Давньої Русі: прийняття християнства, розвиток промислів, освіти, утвердження окремих князівств та міст, зокрема Вишгорода, міжкнязівські відносини, взаємини з іншими державами. В деяких працях висвітлювались історичні процеси XVI — XVII ст. — Росія за часів Петра I та Софії, взаємини з Кримом, розкольники, церковні братства, боротьба за Лівонію між Росією і Річчю Посполитою тощо. Значно менше вчені торкалися питань новітньої історії Російської імперії.

Видатний український письменник і просвітницький діяч Борис Грінченко, який наприкінці XIX — на початку XX ст. проживав у Чернігові і займався великою громадською роботою, познайомившись із *«Сборником Историко-филологического общества...»*, дорікнув ученим Ніжина, що вони недостатньо уваги приділяють вивченню історії України. *«При всем моем глубоком уважении к труженикам науки и при полном признании за ними права избирать по своему усмотрению темы для своих научных исследований, — писав Б. Грін-*

ченко А.В. Добіашу, — я все же не могу удержаться, чтобы не сказать несколько слов о предмете, который поверг меня в большое и — если хотите — грустное недоумение. Нежинское Историко-филологическое общество находится в Нежине, который в свою очередь стоит на территории, заселенной малорусской народностью. Между тем содержание Сборника заставляет предполагать, что географы решительно ошиблись, поместив Нежин в Черниговщине, а не в Псковской губернии или, если хотите, даже в какой-нибудь французской, что-ли, провинции — так мало все содержание Сборника имеет какое-либо отношение к тому населению, среди которого находится ученое учреждение и трудом которого добываются средства для его существования!»

Цей лист Б. Грінченка обговорювався на засіданні товариства. Як свідчать подальші випуски «Сборника...», вчені повернулись обличчям до української тематики, хоча це і було на той час не так просто. Професор М.М. Бережков у статті «А.Ф. Шафонский и его труд «Черниговского наместничества топографическое описание» (1910) писав: «Я буду доволен, коли мої замітки і випуски з книги привернуть до себе увагу людей, які зацікавляться історією і побутом Малоросії, заохотять ближче ознайомитись з цікавою книгою».

На українську тематику були опубліковані у ніжинських виданнях праці І.І. Іванова, М.Н. Сперанського, В.В. Данилова, І.Н. Капустянського, М.М. Бережкова та ін.

Вчених Ніжина, що займались вивченням всесвітньої історії, цікавили проблеми Стародавнього Риму, Греції, Візантії, окремі сторінки із минулого славянських держав: водопостачання Стародавнього Риму, культ вестів, субструкції Капітолія, діяльність імператорів, полководців, культурних діячів (Цицерона, Цезаря, Августа, Сенеки, Горация, Овідія, Перікла, Геродота), а також

історії Іспанії, Португалії, Англії, Данії, Польщі, Скандинавії тощо.

Після захисту докторської дисертації у 1901 р. «Кріпосне право в Каталонії в середні віки» проф. В.К. Піскорського було обрано членом-кореспондентом Барселонської Королівської Академії наук і мистецтв. А його праця «Історія Іспанії та Португалії» (1902) не втратила своєї наукової актуальності до нашого часу.

До речі, членами зарубіжних академії і товариств були також Г.А. Ільїнський (Болгарської і Польської), І.П. Козловський (Варшавського товариства історії, філософії і права), В.Г. Ляскоронський (Ісландського історичного товариства).

Величезна робота вчених Ніжина 70–90-х років ХІХ ст. у галузі слов'янської та класичної філології, а також історії мала не регіональне, а всесвітнє значення.

Наукові дослідження професорів Ніжинського історико-філологічного інституту сприяли підготовці нової плеяди вчених-славістів та істориків. З порівняно невеликої кількості випускників (за 43 дореволюційні роки випущено 632 особи) відзначилися своїми науковими працями близько 70 вихованців інституту. Серед них визначними філологами стали: основоположник білорусознавства академік Є.Ф. Карський, вчений-славіст академік М.С. Державін, вчений-літературознавець, фольклорист В.В. Данилов, члени-кореспонденти Академії наук філологи В.І. Резанов, І.М. Кириченко, історик М.Н. Петровський, відомі українські і російські літературознавці, мовознавці, історики П.О. Заболотський, Р.М. Волков, П.К. Волинський, І.Н. Капустянський та багато інших.

У ХХ столітті активізувалося наукове життя у Ніжинському інституті народної освіти, коли на початку 1924–1925 навчального року була відкрита науково-дослідна кафедра історії культури і мови, яку очолив вихованець Ніжинського історико-філологічного

інституту, відомий дослідник української драми та театру, професор, член-кореспондент Академії наук В.І. Резанов. Кафедра складалася з чотирьох секцій: 1) української і російської історії — керівник професор В.Г. Ляскоронський, а потім — професор М.Н. Петровський; 2) української мови та літератури — керівник професор Є.А. Рихлик; 3) загальної і російської літератури — керівник професор В.І. Резанов; 4) античної культури — керівник професор О.І. Покровський, а згодом — професор І.Г. Турцевич; 5) педолого-педагогічної — керівник професор Я.М. Колубовський, а відтак професор М.Ф. Даденков.

Кафедра та її керівники проводили велику роботу із розробки нової актуальної тематики та підготовки молодих учених. Серед тих, хто закінчив аспірантуру при кафедрі, були пізніше відомі вчені — П.О. Кононенко, І.Я. Павловський, О.С. Пулинець, П.О. Одарченко.

Науково-дослідна кафедра відіграла помітну роль не тільки в історії Ніжинської вищої школи 20-х років, а й у всій системі підготовки наукових кадрів України. Керівники секцій були добре відомими в країні вченими, які створювали науково-дослідні центри. Значна частина співробітників кафедри входила до складу різних комісій Української Академії наук: Є.А. Рихлик — член етнографічної комісії заходознавства при УАН, в.о.керівника кабінету дослідження національних меншин при етнографічній комісії УАН; М.Н. Петровський — науковий співробітник комісії Лівобережної України при УАН; О.І. Покровський був дійсним членом Київської філії Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства. Науковими співробітниками різних комісій УАН були також К.Т. Штепа, А.Г. Єршов, Т.П. Алексєєв та ін. Це був час тісної співпраці членів кафедри з академіками М.С. Грушевським та К.В. Харламповичем.

Становлення М. Грушевського як вченого збіглося у часі з входженням Ніжинського наукового історичного осередку до еліти вітчизняної науки. Тому науковець цікавився працями ніжинських істориків М. Арістова, М. Бережкова, І. Лашнюкова, був знайомий із *«Известиями Историко-филологического института»* та *«Сборником Историко-филологического общества при институте князя Безбородко»*. У подальші роки його знайомство з науковою продукцією вчених-істориків та філологів Ніжинської вищої школи розширилося. Налагодилися також зв'язки М. Грушевського з професорами В.Г. Ляскоронським, О.С. Грузинським, І.Г. Турцевичем, М.Н. Петровським, В.І. Резановим та ін. У ніжинському місцевому архіві зберігається велика кількість листів М. Грушевського до академіка К.В. Харламповича, який жив у цей час у Ніжині в будинку професора І.Г. Турцевича. М. Грушевський неодноразово звертався до фондів багатой на унікальні видання інститутської бібліотеки, запрошував науковців до співпраці в часописах, які він редагував. Це особливо яскрава сторінка в історії наукових зв'язків вчених Ніжина з Академією наук. Незважаючи на те, що академіки М. Грушевський та К. Харлампович не працювали в інституті, їхній вплив на ніжинських учених був досить помітним.

У 50—60-х роках ХХ ст. виходять окремі праці професорів І.К. Чаплі, А.Г. Ткачука, Е.К. Гриневича, Г.М. Гасовського, доцентів М.А. Лескевича, Г.І. Аржанової, Г.Г. Аврахова, Г.В. Верби, Д.С. Наливайка, Я.О. Спринчака, Г.Я. Неділька, А.В. Майбороди, М.Т. Кругляка та інших, але вони не вирізняли Ніжинську вищу школу серед інших навчальних закладів. І лише у 80—90-х роках ХХ ст. в інституті формується декілька самотутніх наукових напрямів, які стають помітним явищем не лише в Україні, а й за її межами і здобувають численних послідовників.

За останні два десятиліття Ніжинський інститут став одним із центрів вивчення спадщини випускника Гімназії вищих наук, видатного письменника М.В. Гоголя. З ініціативи професора Г.В. Самойленка та за підтримки ректорів інституту-університету академіка Ф.С. Арвата та професора В.П. Яковця здійснена велика робота із проведення міжнародних, всесоюзних та всеукраїнських конференцій, із видання збірників наукових праць, гоголівської бібліографії, монографічних досліджень. Упродовж цих років ніжинці опублікували майже 300 праць, присвячених життю і творчості письменника, була захищена одна докторська і вісім кандидатських дисертацій. Саме в цей час сформувався як відомий вчений-гоголезнавець П.В. Михед, який нині працює в Інституті літератури ім. Т. Шевченка НАН України. Позитивний відгук у науковій пресі отримали бібліографічна праця Г.В. Самойленка та Є.М. Михальського «М.В. Гоголь і література народів СРСР» (1984), «Літопис життя і творчості М. Гоголя» (укладачі Ю.В. Якубіна, Н.М. Жаркевич, З.В. Кирилук), монографічні видання П.В. Михеда, Г.В. Самойленка, Т.І. Агаєвої, збірники «Література та культура Полісся» та «Гоголезнавчі студії», а також праці Н.М. Арват та інших співробітників кафедри російської мови. У 1995 р. в інституті на базі кафедри світової літератури був створений Всеукраїнський Гоголівський науково-методичний центр (керівники — доцент П.В. Михед, з 2003 р. — професор Г.В. Самойленко).

Вирізнялися серед наукових досліджень і праці педагогічного спрямування. Це передусім публікації професорів П.М. Щербаня, Є.І. Коваленко та доцента Н.І. Яковець з проблем національного виховання учнів та студентської молоді. Наскрізною є ідея національного виховання і в колективній праці «Родинно-сімейна енциклопедія», створеній

під науковим керівництвом академіка АПН України, професора Ф.С. Арвата та професорів П.М. Щербаня і Є.І. Коваленко, а також — у концепції «Сім'я і родинне виховання».

Іншим важливим і перспективним науковим напрямом, який сформувався на кафедрі педагогіки, стало дослідження розвитку педагогічної науки в Україні, відтворення сторінок історії, пов'язаних із діяльністю забутих або дискримінованих в умовах тоталітарного режиму відомих педагогів, зокрема С. Русової, В. Винниченка, О. Музиченка, М. Демкова, О. Лавровського. Професор Є.І. Коваленко та кандидат наук І.М. Пінчук підготували і видали «Вибрані педагогічні твори Софії Русової» у двох томах (К., 1997).

Багато зроблено в галузі музичної освіти професором О.Я. Ростовським. Ним розроблені навчальні програми, видані підручники та посібники з музики для учнів усіх вікових груп.

В університеті сформувався і отримав значне поширення потужний напрям історико-культурних досліджень та культурно-мистецького краєзнавства, який очолює професор Г.В. Самойленко. Об'єктом його наукових інтересів є різні аспекти історії культури, літератури та освіти Чернігівського Полісся. Розроблені методологічні принципи регіонального вивчення культури висвітлені у праці вченого «Краєзнавство культурно-мистецьке та літературне» та в інших монографіях. Закладене міцне підґрунтя наукової школи, ідеї якої можуть бути використані і в інших регіонах України та за її межами.

У центрі уваги цього наукового центру — комплексне дослідження духовної культури краю, вивчення своєрідності побутування усної народної творчості, яка зазнає впливу російсько-білоруських фольклорних компонентів і зберігає архаїчні культурні явища, що дають змогу на фольклорному

та етнографічному матеріалі реконструювати найдавніші особливості східнослов'янської культури, а також вивчення надзвичайно багатих і розгалужених літературно-мистецьких традицій регіону.

Результати проведених досліджень втілилися у понад 30 монографій, серед яких «Нариси культури Ніжина» у 5-ти книгах (про жодне місто не існує подібного видання). З 1990 р. видається збірник «Література та культура Полісся» (світ побачили вже 30 випусків).

Започаткували добру справу й історики — доценти Є.М. Страшко та О.Г. Самойленко, які упродовж кількох років організують міжнародні конференції, об'єднані спільною проблемою — «Знаки запитання в історії України», видають наукові збірники. Отримав визнання науковий доробок професора О.Д. Бойка, праці якого з історії сучасної України добре відомі науковцям і студентам.

На кафедрі української літератури (завідувач — професор О.Г. Ковальчук), де раніше досліджувалася література української діаспори, і в цьому напрямі плідно працював професор О.Г. Астаф'єв, нині створена Винниченківська лабораторія, яка видає збірник «Винниченкознавчі зошити».

Серед фізико-математичних та природничо-географічних напрямів слід відзначити наукові зацікавлення ректора університету професора В.П. Яковця «Асимптотичне інтегрування сингулярно збурених диференціальних рівнянь». Напрямок досліджень, який розробляється у Ніжинському університеті, тісно пов'язаний із відомими школами М.М. Крилова, М.М. Боголюбова, Ю.Ю. Митропольського, А.М. Самойленка (Інститут математики НАН України), А.М. Тихонова, А.Б. Васильєвої (Московський університет), С.Ф. Фещенка, М.І. Шкіля (Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова) та іншими.

Роботи професора В.П. Яковця започаткували нові підходи в теорії асимптотичного інтегрування вироджених систем диференціальних рівнянь, які ґрунтуються на використанні методів збурень лінійних операторів та методу діаграм Ньютона. Застосування цих підходів дозволило вченому розробити цілісну теорію асимптотичного інтегрування вироджених сингулярно збурених лінійних систем диференціальних рівнянь, яка узагальнила теоретичні розробки багатьох учених і значною мірою завершила великий етап досліджень, присвячених цій проблемі. Про інтенсивну працю дослідника свідчать і його численні монографії, а також премія імені М. Остроградського НАН України за видатні роботи в галузі математики.

Отримали наукове визнання і дослідження професора О.В. Мельничука з фізики. Під його керівництвом співробітники кафедри фізики активно вивчають взаємодію інфрачервоного випромінювання з поверхнею полярних оптично-анізотропних напівпровідників та структур на їх основі як при звичайному зовнішньому відбиванні, так і в режимі збудження поверхневих поляритонів фононного та плазмонного типів. Вироблено математичну модель та програми для дослідження оптичних і електрофізичних параметрів полярних оптично-ізоотропних та оптично-анізотропних напівпровідників.

У Ніжині під керівництвом доцента М.Г. В'ялого спільно з НАН України було відкрито науково-дослідну лабораторію з дослідження багатокомпонентних напівпровідників, що дало змогу широко залучити професорсько-викладацький склад, співробітників та студентів до розробки фундаментальних проблем матеріалознавства, фізики й техніки напівпровідників, створити наукову та матеріально-технічну базу для підготовки кадрів вищої кваліфікації. У співдружності з вченими науково-дослідних

інститутів фізики, фізики напівпровідників, проблем матеріалознавства НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка отримано нові напівпровідникові матеріали на основі антимоніду індію для динамічної голографії в інфрачервоній області спектра, які за своїми параметрами перевершують світові аналоги.

Спільно з Інститутом біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України вченими університету створено проблемну науково-дослідну лабораторію з хімії металокомплексних сполук (співкерівники доцент В.В. Суховєєв та член-кореспондент НАН України Г.О. Ковтун). Провідним науковим напрямом лабораторії став синтез перспективних для промислового використання нових металокомплексних та металокластерних присадок до нафтопродуктів (олив, пластичних масил, палив), а також біологічно активних речовин для застосування в практиці сільського господарства. Співробітники лабораторії опублікували 4 монографії та навчальні посібники, 2 розробки впроваджено в народне господарство.

В університеті досліджувалися й інші наукові проблеми: з психології (доцент М.В. Папуча), української мови (доцент Н.І. Бойко), географії (доценти М.О. Барановський, І.В. Смаль), орнітофауни (професор І.В. Марисова), із загального мовознавства (доценти С.І. Потапенко та І.К. Харитонов), органічної хімії та методики вивчення хімії (професор А.В. Домбровський, доценти Н.І. Лукашова та С.М. Лукашов), музичної фольклористики (професор В.В. Дубравін).

Згадані наукові напрями, започатковані ще в інституті, отримали розвиток в університеті, дали можливість вийти на тісні наукові та науково-методичні контакти з вищими навчальними закладами та науковими установами України і зарубіжних країн – Росії, Білорусі, Німеччини, Польщі, США, Словаччини.

Університет значно розширив і зміцнив свої зв'язки і пріоритетне співробітництво з провідними університетами та науково-дослідними інститутами НАН України й АПН України. Активізувався обмін науковою і методичною інформацією, розробками, спільно проводяться міжнародні та всеукраїнські конференції і семінари.

Перегорнувши сторінки історії Ніжинської вищої школи, можна з впевненістю стверджувати, що це важливий науковий осередок, досягненнями якого може пишатися наша країна. Впродовж свого двохсотлітнього існування цей заклад завжди органічно вписувався у європейський і світовий науковий та освітній простори. Та попереду на нього чекає велика робота, щоб утвердитися як самобутній класичний університет з власними науковими школами на чолі з відомими вченими, щоб не тільки зберегти славні традиції, а й примножити наукові здобутки.

Г. Самойленко, О. Самойленко

ЗНАНИЙ НАУКОВО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ОСЕРЕДОК У НІЖИНІ

Резюме

У статті розглядаються наукові школи та напрями в галузі філології, історії, культури, педагогіки, математики тощо, які розвивалися у Ніжинській вищій школі протягом двохсотлітнього її функціонування і з якими були пов'язані імена багатьох видатних учених. Автори доводять, що впродовж свого існування Ніжинська вища школа завжди органічно вписувалась у європейський та світовий науковий контекст.

G. Samoilenko, O. Samoilenko

THE WELL-KNOWN RESEARCH CENTRE IN NIZHYN

Summary

The article deals with the research schools and trends in the field of philology, history, culture, pedagogics and mathematics which have been developing in the Nizhyn higher school in the course of its 200 year history and with which the names of many outstanding scholars were connected. The authors prove that within the period of its development the Nizhyn higher school has always been part and parcel of European and world science.